

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

Mottagandelagen - en ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande (SOU 2024:68)

(Ju2024/02070)

Utifrån de utgångspunkter Försäkringskassan har att beakta, har myndigheten följande synpunkter.

1.13 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken och 10.2.3 Bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken

Utredningen föreslår att kravet på att ansökan om fortsatt uppehållstillstånd ska avse tillstånd på samma grund eller vissa särskilt angivna grunder tas bort.

Förslaget innebär att Försäkringskassan inte längre skulle behöva ta ställning till vad som utgör ett uppehållstillstånd på samma grund och inte heller behöva bedöma om någon av de särskilt angivna grunderna är uppfyllda, vilket skulle underlätta för myndighetens handläggning.

Försäkringskassan vill i denna del samtidigt framföra följande. En faktor som beaktades vid införandet av 5 kap. 12 § andra stycket socialförsäkringsbalken, förkortad SFB, var de dåvarande långa handläggningstiderna hos Migrationsverket som uppstått till följd av det stora antalet asylsökande som kom år 2015 (prop. 2016/17:172 s. 19). Syftet med den nya regleringen var att regeringen ville säkerställa att de som beviljades uppehållstillstånd som hade tidsbegränsats med stöd av den tillfälliga lagen, skulle kunna få socialförsäkringsförmåner även om deras ansökan om ett fortsatt uppehållstillstånd ännu inte hade beviljats. Därefter har bestämmelsens utformning ändrats vid flera tillfällen. Försäkringskassan har i samband med dessa ändringar bland annat lyft fram behovet av en analys av det fortsatta behovet och innebörden av bestämmelsen.¹

Inte heller i den nu aktuella utredningen görs någon analys av det fortsatta behovet av 5 kap. 12 § andra stycket SFB. Fokus är i stället på gränsdragningen gällande när personen ska omfattas av mottagandelagen. Det konstateras endast att det framstår som rimligt att de som har uppehållstillstånd, är bosatta i Sverige enligt SFB och som ansöker om förlängning av uppehållstillståndet i tid, ska kunna fortsätta få bosättningsbaserade förmåner under den tid som ansökan prövas. Enligt utredningens uppfattning gör sig samma skäl gällande i förhållande till alla utläningar som har tidsbegränsade uppehållstillstånd och är aktuella för bosättningsbaserade förmåner.

Den ändring som föreslås innebär att en person som ansöker om fortsatt uppehållstillstånd i alla situationer kommer att uppfylla kravet i 5 kap. 12 § andra stycket

¹ Se Försäkringskassans remissvar på betänkandena En långsiktigt hållbar migrationspolitik (SOU 2020:54) och Ett förbättrat system för arbetskraftsinvandring (SOU 2021:5) samt promemorian Genomförandet av det nya blåkortsdirektivet (Ds 2023:6).

SFB. Detta även om personen ansöker om fortsatt uppehållstillstånd på en helt annan grund än på vilken personen de facto skulle kunna ha rätt att få uppehållstillstånd (till exempel en person som haft arbetstillstånd och ansetts bosatt enligt 5 kap. SFB ansöker om uppehållstillstånd som skyddsbehövande). Även om man i utredningen talar om "förlängning" av uppehållstillståndet så anges i lagtexten begreppet "fortsatt" uppehållstillstånd, vilket enligt Försäkringskassans tolkning torde kunna innefatta vilken typ av uppehållstillstånd som helst. Försäkringskassan anser att det behöver göras en fördjupad analys av konsekvenserna av denna ändring.

Utredningen föreslår vidare att bosättningsbaserade förmåner inte ska lämnas för tid då den försäkrade omfattas av mottagandelagen. Försäkringskassan är positiva till förslaget och att det är Migrationsverket som ska bedöma om en person omfattas av mottagandelagen.

1.35 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser

Bestämmelser om samordning med andra förmåner finns i 5 kap. förordningen (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser, FEA. I bestämmelserna används ett flertal olika begrepp för att definiera hur de olika förmånerna ska samordnas. Exempelvis används begreppen "samma tid" (se 2 och 3 §§), "samma tidsperiod" (se 2 a §) respektive "samma dag" (se 4 §). Dessa begrepp ger upphov till vissa tolkningssvårigheter redan utifrån nuvarande bestämmelser.

5 kap. 2 b §

Förslaget till 5 kap. 2 b § FEA innebär att etableringsersättning inte får lämnas för *tid* då programdeltagaren omfattas av mottagandelagen. Försäkringskassan förstår det som att den föreslagna bestämmelsen ska reglera samma form av samordning som framgår av 5 kap. 2 a § FEA, dvs. att ersättning inte ska lämnas alls om programdeltagaren omfattas av mottagandelagen. I bestämmelsen i 5 kap. 2 b § föreslås emellertid begreppet "tid" användas. Detta begrepp finns även i andra bestämmelser i 5 kap. FEA, där det istället är fråga om minskning av belopp och där det ska beaktas om förmånen lämnas för lägre omfattning än heltid (se 2 och 3 §§). Mot bakgrund av detta kan det finnas anledning att överväga om istället samma begrepp som i 5 kap. 2 a § FEA bör användas, dvs. "en tidsperiod". Detta för att det inte ska uppstå ytterligare tolkningssvårigheter av bestämmelserna i 5 kap. FEA.

5 kap. 3 a §

I förslag till 5 kap. 3 a § FEA anges att etableringsersättning ska minskas med de belopp som programdeltagaren för samma *tid* får i form av dag ersättning enligt mottagandelagen. Etableringsersättning är också en dag ersättning men lämnas för maximalt fem dagar per kalendervecka (se 10 kap. 6 § första stycket FEA). Vad som är avsikten med bestämmelsen är enligt Försäkringskassans mening inte helt tydligt. Försäkringskassan har inte heller någon uppfattning i fråga om hur samordningen bör ske men vill upplysa om följande.

Samordning enligt den föreslagna bestämmelsen ska ske utifrån samma *tid* och inte utifrån samma *dag*. Bestämmelser om samordning med andra förmåner som lämnas för samma *tid* finns även i 5 kap. 2 och 3 §§ FEA. De förmåner som omfattas av dessa bestämmelser är emellertid inte sådana ersättningar som lämnas per dag utan för andra tidsperioder, exempelvis en månad. Ersättningar som lämnas med ett månadsbelopp eller som kan beräknas till ett månadsbelopp ska enligt 3 § Försäkringskassans föreskrifter (2017:6) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser beräknas till ett dagbelopp genom att månadsbeloppet divideras med 22. Med anledning av att dag ersättningen enligt mottagandelagen har en tydlig koppling till specifika dagar framstår en sådan tillämpning som avvikande från hur andra dag ersättningar hanteras.

Den estimerade kostnaden för IT-utveckling förväntas bli 17,5 mnkr. Utvecklingen behöver påbörjas under fjärde kvartalet 2025 och pågå fram till ikraftträdandet i oktober 2026. Utvecklingstiden beräknas till 12 månader innan ikraftträdandet.

15.3.1 Migrationsverket

Under rubriken "Övergångsersättning" står det att Försäkringskassan betalar ut etableringsersättning den 26:e varje månad om personen blivit inskriven senast den 7:e samma månad.

Påståendet är inte korrekt. Inskrivningen påverkar enbart antalet dagar i månaden som personen kan få ersättning för. Om en person ansöker om ersättning hos Försäkringskassan senast den 7:e (för månaden innan) sker utbetalning den 26:e samma månad som ansökan lämnades in. Exempelvis kan en person skrivas in den 15 mars, ansöka om ersättning för mars månad senast den 7 april och få utbetalningen den 26 april, men då bara för perioden 15–31 mars om personen var inskriven i ett program.

Beslut i detta ärende har fattats av rättschef Marie Axelsson i närvaro av avdelningscheferna Leif Höök och Andreas Spång samt rättslig expert Marcus Lundén, den senare som föredragande.

Marie Axelsson

Marcus Lundén